

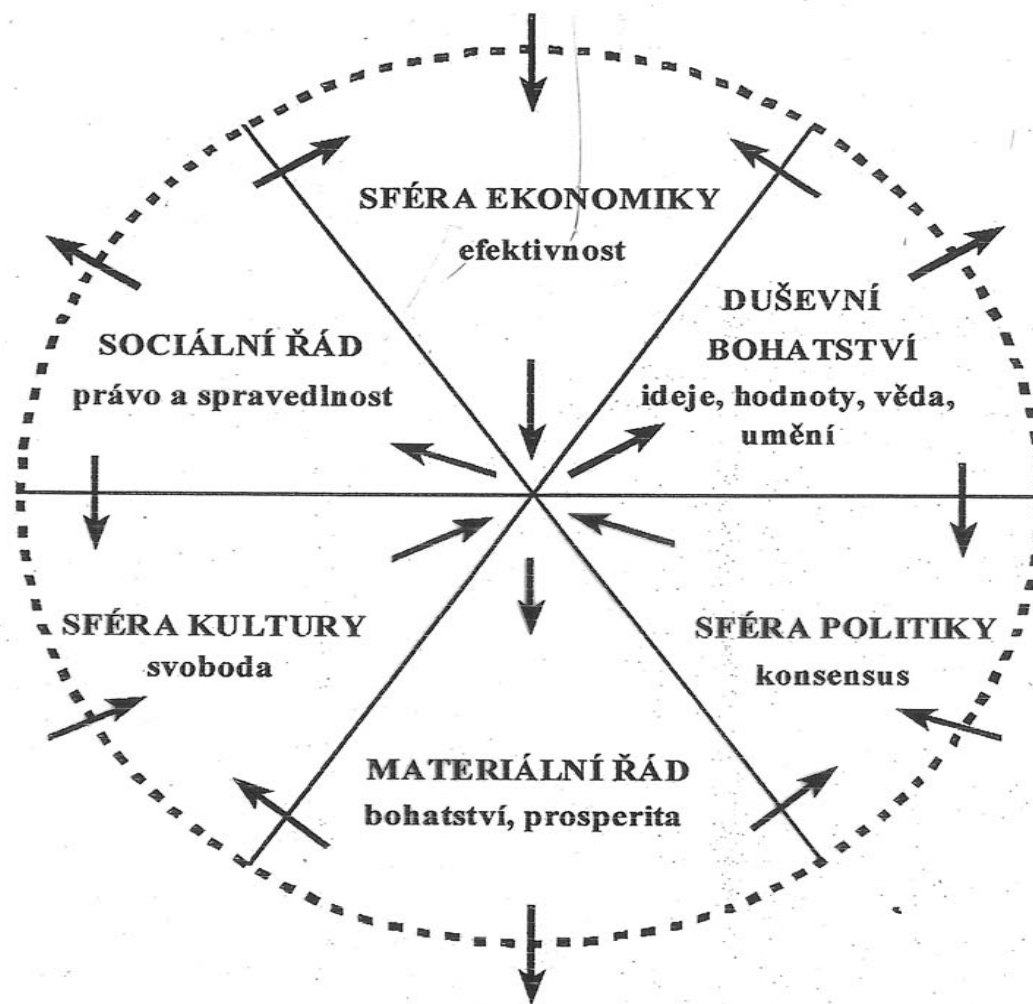
Teoretická východiska hodnocení institucionální kvality zemí EU-25

Petr Vymětal, Milan Žák

zak@vsem.cz

Ostrava 5.9.2007

Společenský řád

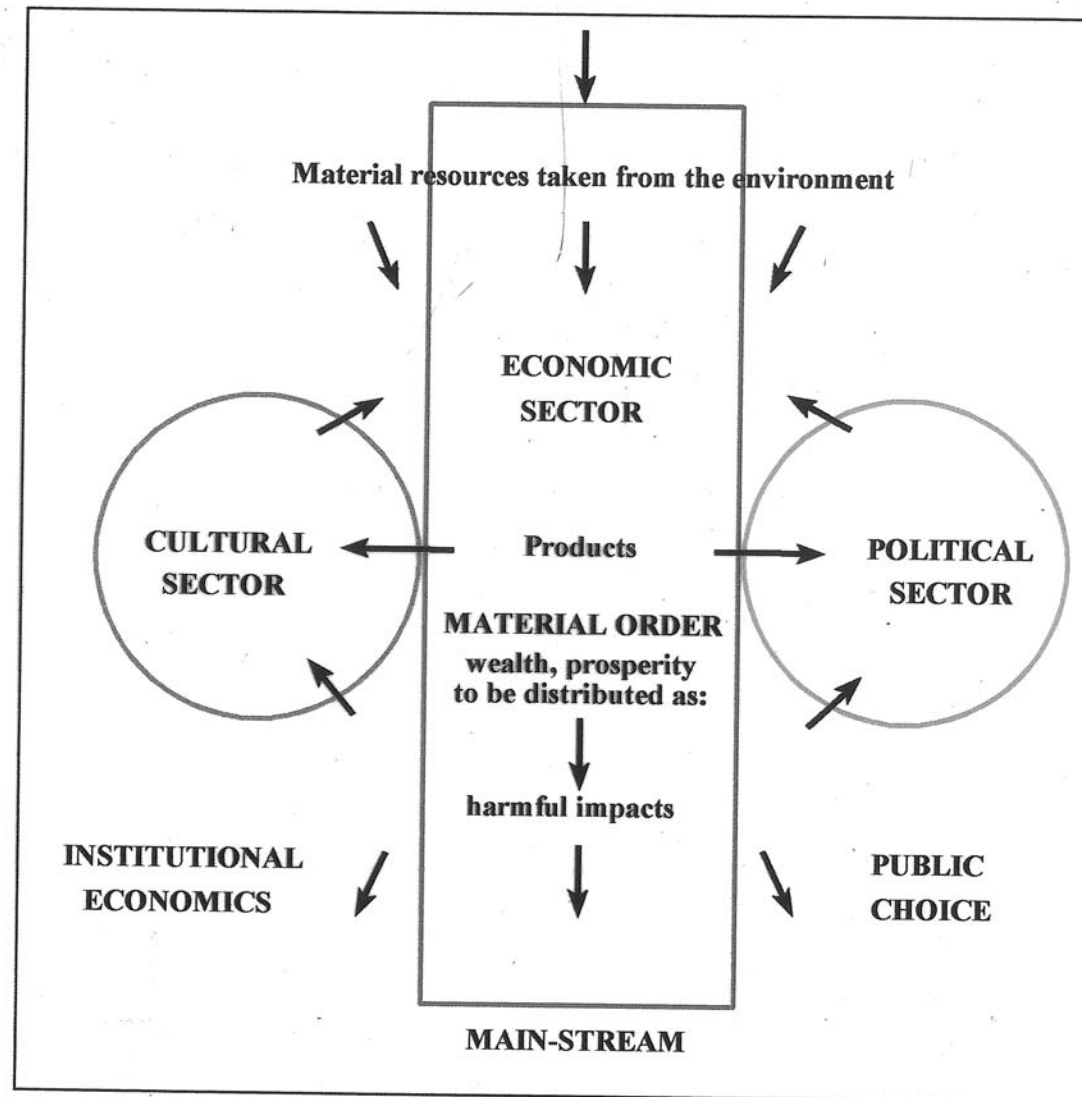

Figure 2: Model of the economic order as a constituent part of a threefold societal whole

Zadání :

Hodnocení „Kvality správy“

- **MĚŘENÍ INSTITUCIONÁLNÍ KVALITY**
- **ANALÝZA POSTAVENÍ ČR v rámci EU**
- **DYNAMIKA INSTITUCIONÁLNÍCH ZMĚN**

Ukazatele Governance Matters (projekt WB)

- DEMOKRACIE
- POLITICKÁ STABILITA
- VÝKONNOST VLÁDY
- KVALITA REGULACE
- PRÁVNÍ ŘÁD
- KONTROLA KORUPCE

Hodnoty od – 2,5 (nejhorší výsledek) do + 2,5 (nejlepší výsledek)

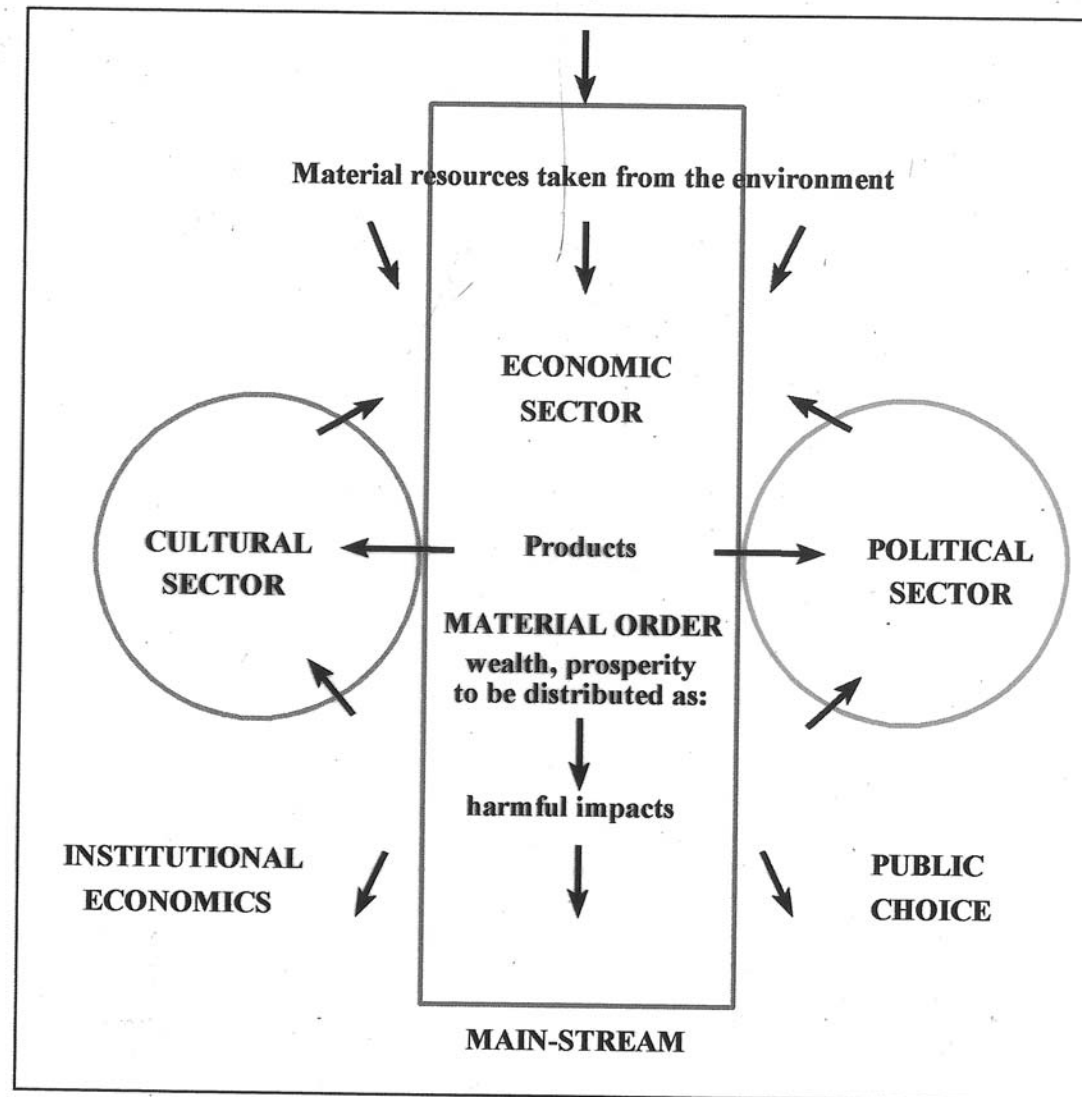

Figure 2: Model of the economic order as a constituent part of a threefold societal whole

Teoretické zdroje

- **Public choice**
- **Institucionální ekonomie**

Konkretizované v :

- Komparativní ekonomii
(základní východisko)
- Ekonomické teorii politiky

Dynamika změn

(dopady transformace)

Stupeň	Četnost změny	Efekt	Původ norem	Příklady
4. úroveň: instituce spojené s alokačním mechanismem	krátký horizont a přítomnost	přizpůsobování se cenám a výstupu, podněty k ustavení rovnováhy	endogenní	pravidla vztahující se k alokaci zdrojů, jako např. kontrola kapitálových toků, řízení obchodní toků či systém sociálního zabezpečení
3. úroveň: instituce spojené s „hraním her“	střednědobý horizont (jeden až deset let)	vede k ustavení a vytváření organizací	endogenní	pravidla definující režim soukromé struktury země a smluvní vztahy (např. obchodní smlouvy)
2. úroveň: instituce spojené s „pravidly hry“	dlouhý horizont (desítky až stovky let)	definuje celkové institucionální prostředí	exogenní nebo endogenní	formální pravidla definující vlastnická práva a právní systém
1. úroveň: instituce vztahující se k sociální struktuře společnosti	velmi dlouhý horizont (stovky či tisíce let), ale mohou se změny také v kritických a krizových dobách	definuje samotný způsob chování dané společnosti	exogenní	neformální instituce jako tradice, sociální normy a zvyky; osobní vůdcovství, reputace, čest

Komparativní ekonomie

PROBLÉM:

Proč se zabývat institucionálními aspekty?

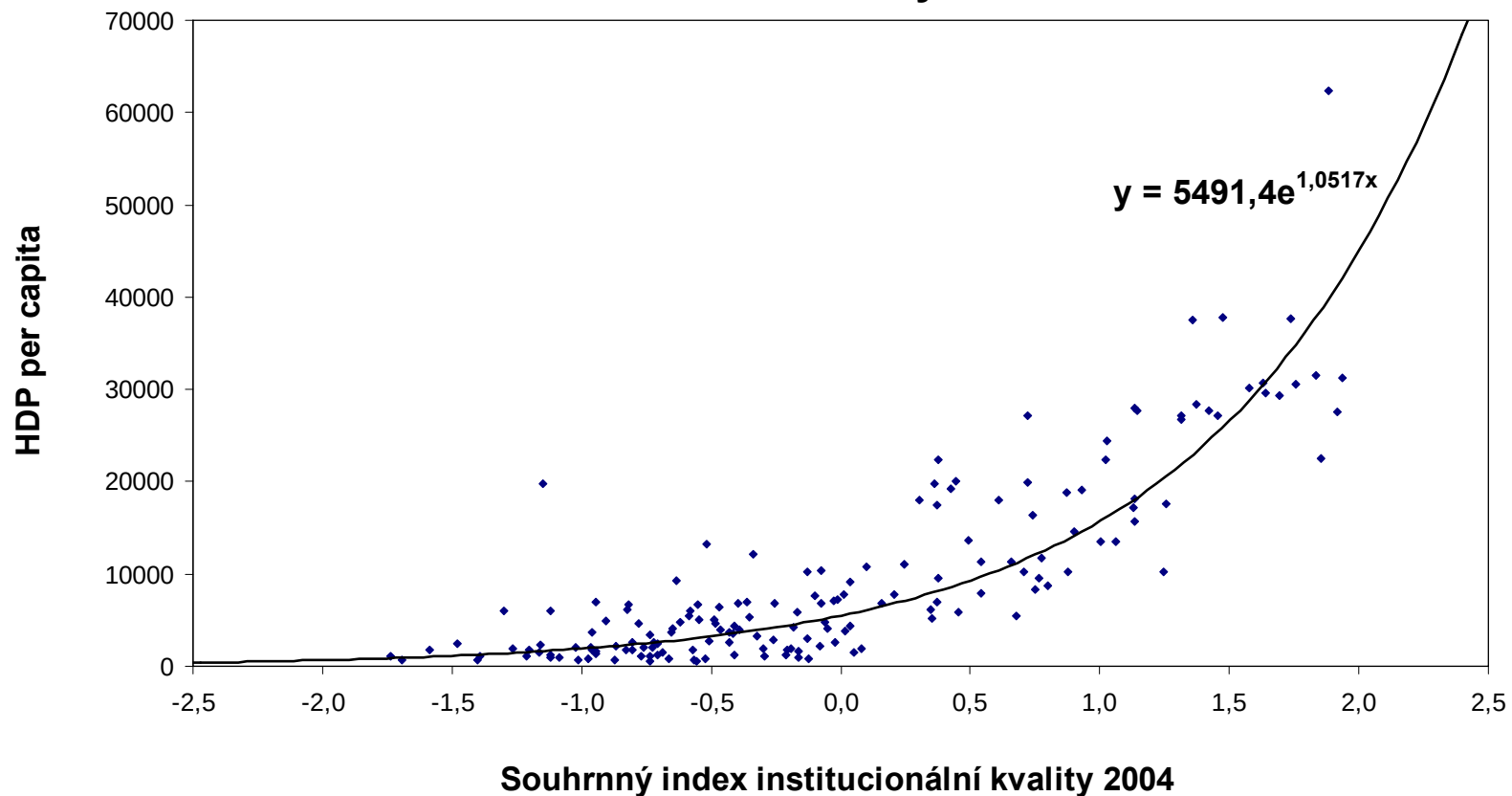
PŘÍSTUP:

- nová institucionální ekonomie
- nová komparativní ekonomie

Komparativní ekonomie

- Proč se zabývat institucionálními aspekty ?
- Protože se ukazuje, že „instituce za něco mohou“

Závislost institucionální kvality a HDP v roce 2004

Komparativní ekonomie

Současná nová institucionální ekonomie „vstřebává“

- Komparativní analýzu institucí
- Institucionální pohled na politiku včetně „Public Choice“
- Sociologický pohled zaměřený na chování institucí a organizací

Nová komparativní ekonomie

- Porovnávání institucionální prostředí se opírá o definování institucionálních charakteristik společnosti nejen v oblasti politické a ekonomické, ale také u charakteru vládnutí a tvorby legislativy.

Komparativní ekonomie

- **60. léta** – srovnání kapitalismu a socialismu, třetí cesta jako kompromis mezi tržní a CP ekonomikou
- **70. léta** – zájem o komparaci opadá, soustředění na zvláštnosti (odlišnosti) kapitalismu
- **80. léta** – komparace USA x Japonsko (japonský model)
- **90. léta** – kolaps komunismu a počátek komparace různých systémů (modelů) kapitalismu – Varieties of Capitalism
- **Po roce 2000** – vznik Nové komparativní ekonomie

Komparativní ekonomie

Hall, Soskice: *Varieties of Capitalism*

- MOST MEZI STUDIEM BYZNYSU A KOMPARATIVNÍ EKONOMIÍ

Definují:

- Koordinované tržní ekonomiky (Německo)
- Liberálně tržní ekonomiky (USA)

Komparativní ekonomie

Amable: *The Diversity of Modern Capitalism*

- KOMPARATIVNÍ INSTITUCIONÁLNÍ ANALÝZA

Definuje:

- Tržní ekonomiky (Anglo-Saský model)
- Sociálně – demokratické ekonomiky
- Asijský kapitalismus
- Evropský kontinentální kapitalismus
- Jihoevropský kapitalismus

Komparativní ekonomie

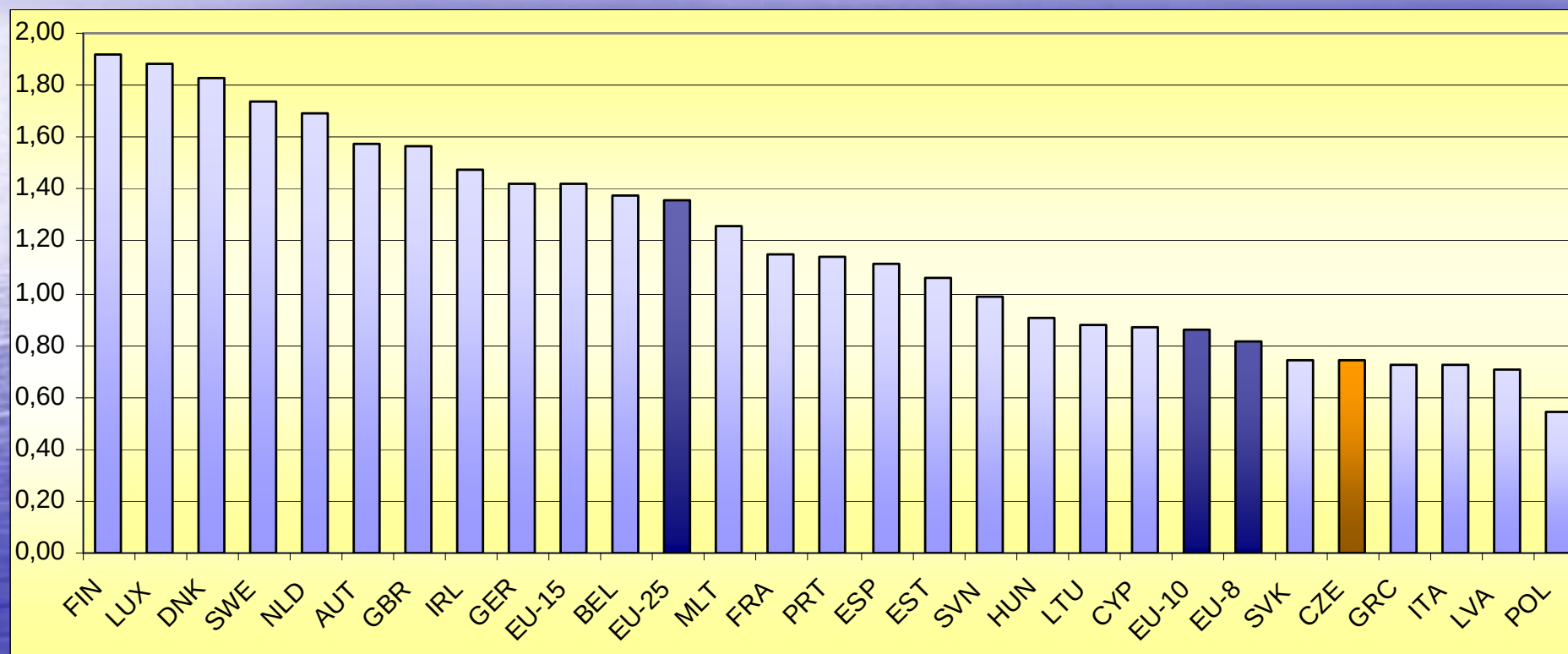
K. Aiginger 2006

- Tržní ekonomiky (anglosaský model)
 - *Irsko, Lucembursko, Velká Británie*
- Sociálně demokratické ekonomiky
 - *Dánsko, Finsko, Švédsko, Nizozemsko*
- Evropský kontinentální kapitalismus
 - *Belgie, Francie, Německo, Rakousko, Itálie*
- Jihoevropský (středomořský) kapitalismus
 - *Portugalsko, Řecko, Španělsko*
- Dohánějící (catching up) země
 - *Česká republika, Maďarsko*

Analýza postavení ČR v rámci EU

SOUHRNNÝ UKAZATEL INSTITUCIONÁLNÍ KVALITY 2004

Zdroj: Governance Matters IV, vlastní úprava.

Poznámka: Souhrnný ukazatel je spočítán jako průměr šesti ukazatelů z projektu Governance Matters.

Analýza postavení ČR v rámci EU

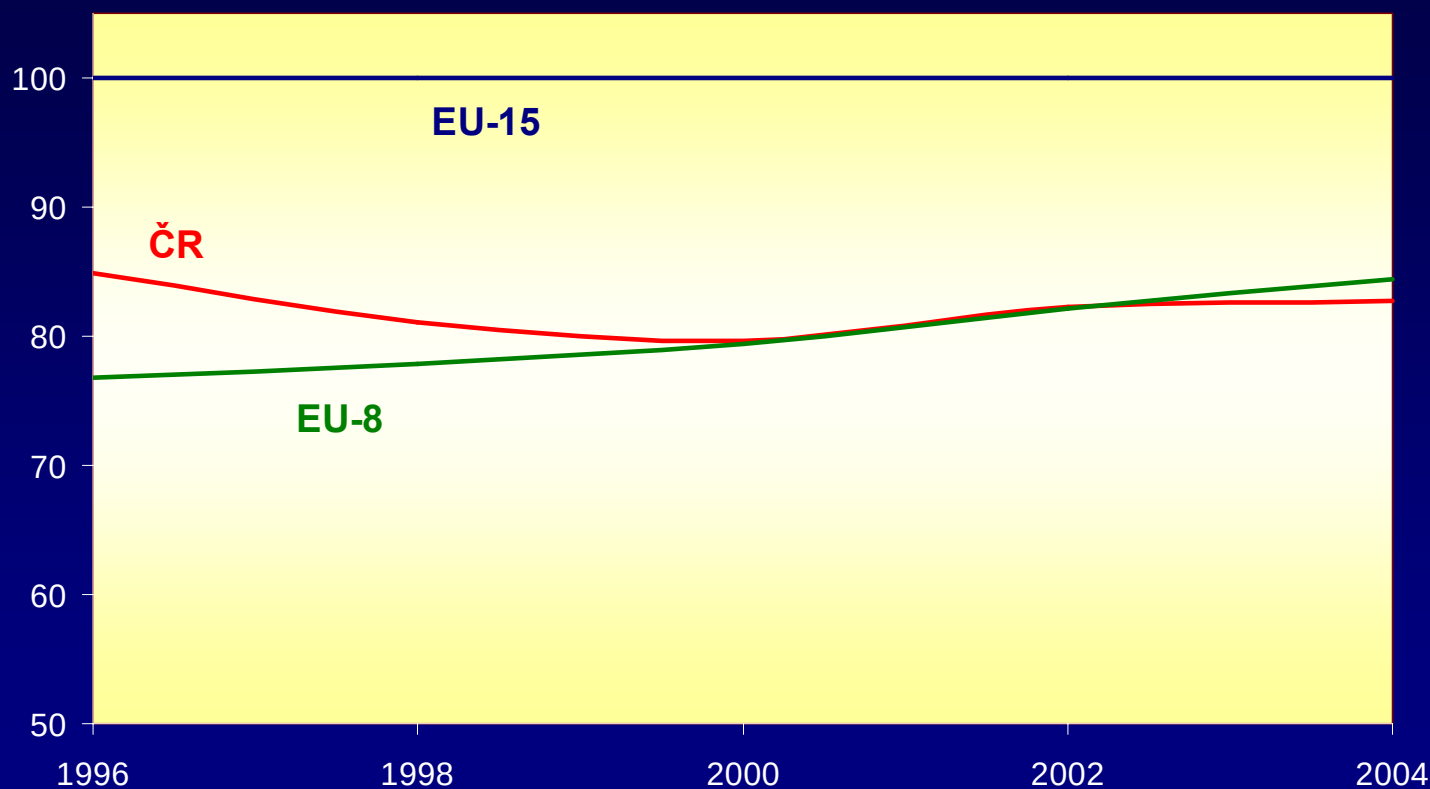
Souhrnný ukazatel institucionální kvality 1996-2004

	1996	1998	2000	2002	2004
Průměr EU-25	1,14	1,20	1,20	1,25	1,20
Průměr EU-15	1,49	1,53	1,51	1,52	1,42
Průměr EU-10	0,62	0,71	0,73	0,85	0,86
Průměr EU - 8	0,57	0,63	0,69	0,81	0,81
Česká republika	0,88	0,76	0,70	0,81	0,74

Zdroj : Governance Matters IV, vlastní úprava.

Analýza postavení ČR v rámci EU

Souhrnný ukazatel institucionální kvality - konvergence k EU-15

Zdroj : Governance Matters IV, vlastní úprava.

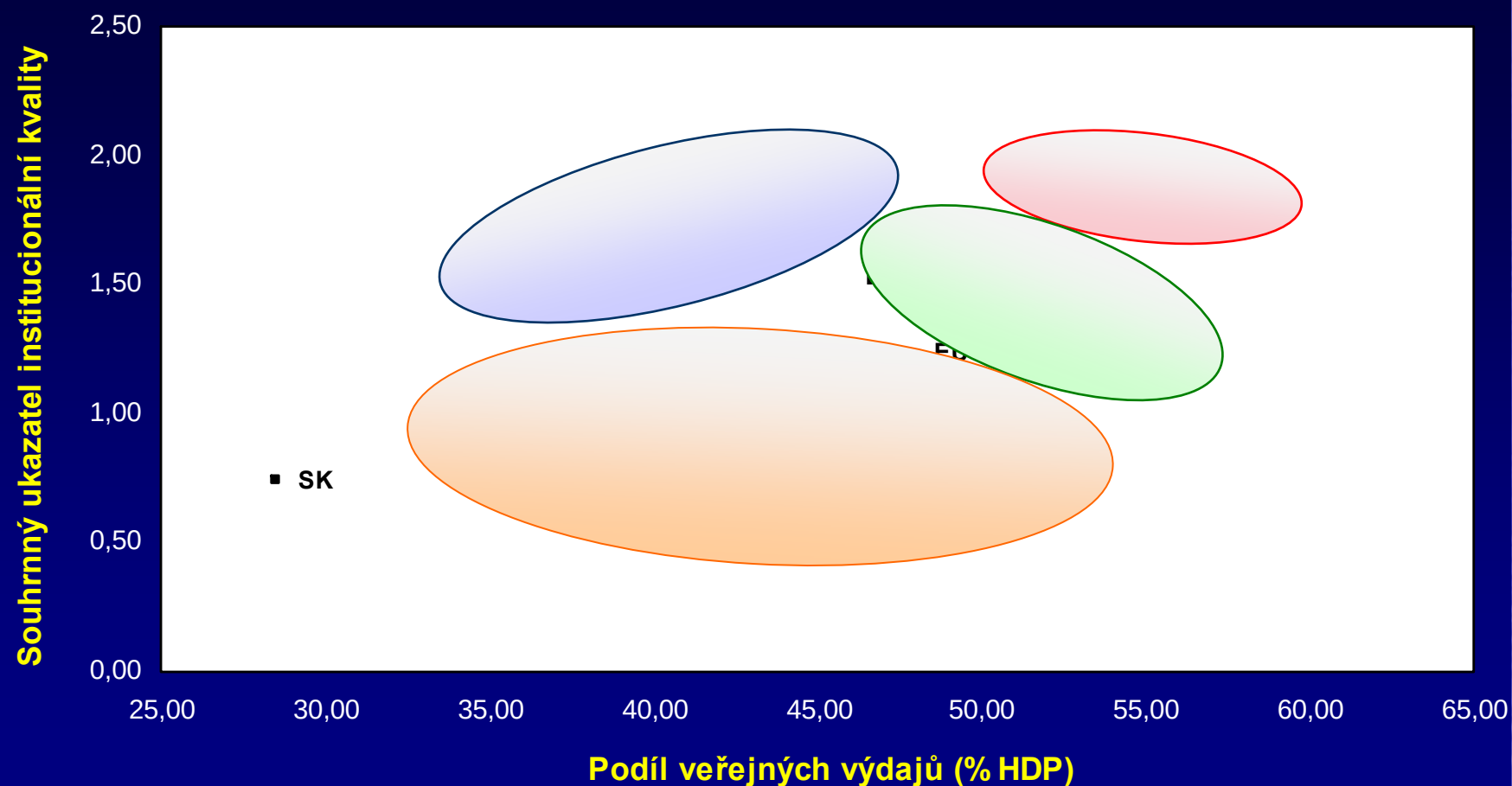
DYNAMIKA INSTITUCIONÁLNÍCH ZMĚN

Čtyři varianty evropského kapitalismu 2004

- anglosaský, kontinentální, jihoevropský a severský

Vztah mezi ukazatelem institucionální kvality a veřejnými výdaji 2004

Ekonomická teorie politiky

(Nová politická ekonomie)

- **Politické trhy**
- **Selhání státu**
- **Model zastupování**
- **Politická rizika**

Nová politická ekonomie

politické trhy

Východisko – teorie veřejné volby

- Užití ekonomických teorií a nástrojů do rozhodování v politických institucích (Buchanen 1978)
- Studium politického trhu (Johnson 1991)
- Studium politických mechanismů a institucí, které omezují chování politiků (McNutt 1996)
- Zaměřuje se na studium demokratických režimů, ústav, legislativní proces, na chování zájmových skupin, politických stran a byrokracie (Padro, Schneider 1996)
- Ekonomické studium netržního rozhodování (Mueller 2003)

Nová politická ekonomie **politické trhy**

- **Primární politický trh**

Trh mezi politiky a občany – veřejné politiky usilují o hlasy v průběhu voleb – teorie PEC

- **Trh administrativních opatření**

Trh mezi politiky a byrokracií – model zastupování

- **Trh exekutivní politiky**

Trh mezi exekutivními politiky a skupinami ovlivněnými politikou. Komoditou jsou legislativní opatření a jejich dopad – mezi volbami

MODEL ZASTUPOVÁNÍ

V současnosti jsme svědky pokusů vysvětlit pomocí P – A modelu vztahy mezi voliči, politickými stranami, vládou a byrokracií.

Citujeme:

Moderní demokratický stát je založen na principu P – A modelu ve veřejném sektoru. Tyto vztahy zahrnují jak vztahy mezi populací a volenými zástupci, tak i vztahy mezi vládou a byrokracií.

(Jan-Erik Lane: The Public Sector, SAGE Publication Inc., London 1993, str. 10)

MODEL ZASTUPOVÁNÍ

Vláda se v této pozici nalézá ve dvojím, v podstatě rozporném postavení:

- *Vláda ve vztahu k voličům (stranám koalici) je ve funkci agenta)*
- *Informační asymetrie „slouží“ vládě k udržení u moci (populismus)*
- *Vláda ve vztahu k byrokracií vystupuje jako nájemce*
- *Informační asymetrie zvyšuje rozpočty úřadů*

Problémy:

- *Jak stanovit rozpočet v oblastech netržního rozhodování*
- *Jak uzavřít kontrakt mezi nájemce a agentem*
- *Jak navrhnout systém kompenzací*

Řešení:

- *„omezování“ informační asymetrie*
- *poměřování výstupu úřadů se soukromým sektorem*
- *normováním výkonů*

MODEL ZASTUPOVÁNÍ

Časové aspekty problému v politickém cyklu:

- Vláda má možnost odlišného chování vůči voličům v různých fázích cyklu
- Čas se v některých fázích PEC stává konstantou – tím se narušují podmínky pro vyjednávání (moc, informace a čas nemají být konstantou)

Další problémy:

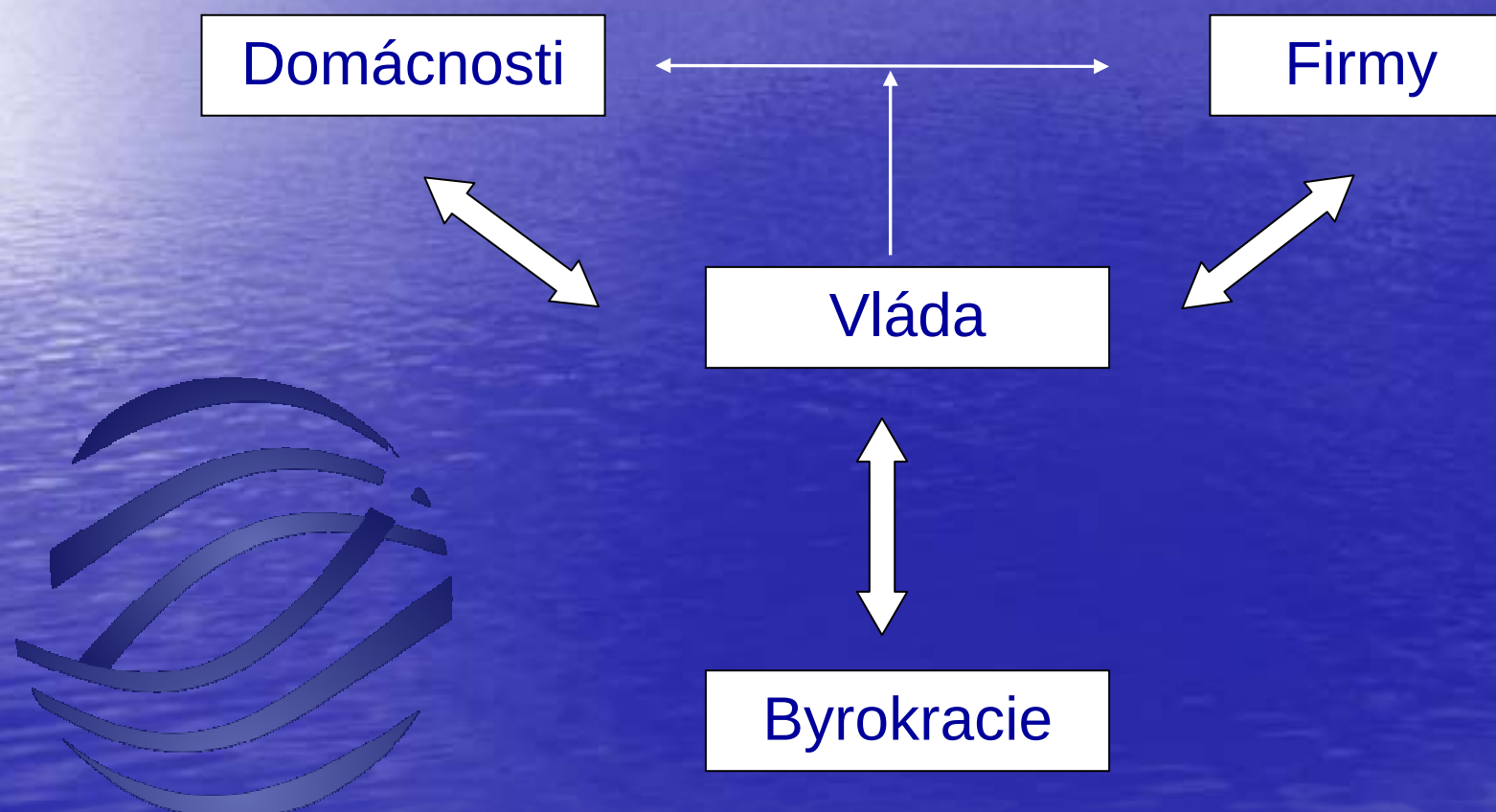
- Role zájmových skupin a renta (- i +)
- „volená byrokracie“ a vícestupňové struktury
- srovnání: státní x soukromý sektor

MODEL ZASTUPOVÁNÍ

Otázky:

- Vliv typů vlád – koaliční či „jednobarevné“
- Vliv zájmových skupin
- Model zastupování v jiných veřejných institucích
- Role lobování a korupce
- Role byrokracie a její vzdělání

Interakce mezi tržními a netržními aktéry

MODEL ZASTUPOVÁNÍ

Bludný kruh byrokracie

- Rozsah rozvoje neosobních pravidel
- Centralizace rozhodování
- Izolace hierarchických vrstev
- Rozvoj paralelních mocenských vztahů
(v oblasti nejistoty)

M. Crozier: The Bureaucratic Phenomenon

MODEL ZASTUPOVÁNÍ

Užitková funkce byrokrata

(Vychází z deskripce zájmů Niskanenem)

- PLAT BYROKRATA
- VEDLEJŠÍ PŘÍJMY (internet, automobil)
- PRESTIŽNÍ POSTAVENÍ
- MOC ROZHODOVAT
- DEFINITIVA (ochrana nájemceM)
- ROZSAH KOMPETENCÍ
- SETRVAČNOST FUNKCÍ (strnulost)
- POHODLÍ (z nekonkurenčního prostředí)

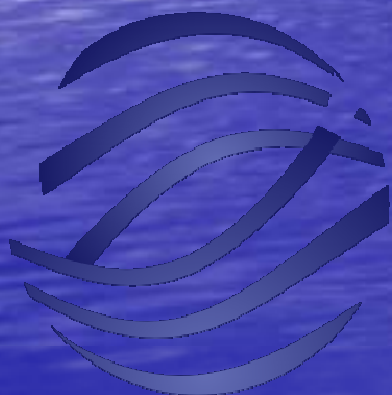
Užitková funkce není maximalizační, ale optimalizační – maximalizace užitku ano, ale snaha udržet postavení vede k minimalizace rizika ztráty pozice.

Teoretické „korekce“

- Proměny institucionální ekonomie
- Diskuze o platnosti PEC
- Nová politická rizika
- Teorie regulace – institucionální přístup
- Teorie byrokracie
- Snahy o syntézu

NICMÉNĚ :

**Nikdy nic nikdo nemá míti
za definitivní neb nikdo
nikdy neví, co se může
stát**

V + W +

